

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԳՈՐԾԻՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

Բ. յօդ.— Առաջին օրջան. Փիլիպպեան կեսաւրիոյ մէջ կատարուած սկզբնաւորութիւնք

Հոս կը սկսի գալիլիական երկար զործունէութիւնը, զոր այնքան եռանդով կը նկարագրեն համատեսականները: Ինչպէս երբեմն՝ աստուածապետական ուստանին մէջ, Տէրը հոն իր սկընաւորութիւնը կը կատարէ այնպիսի կերպով մը՝ որ իրեն պատեհութիւն կուտայ ճանշնալու ժողովուրդին մտայնութիւնը: Այս է արժէքը Նազարէթի մէջ կատարած իր առաջին քարոզութեան, որուն յիշատակը պահած է Ղուկաս, իրրեւ լաւ պատմիչ մը, և որուն մէջ Յիսուս, խորհրդաւոր կերպով, առանց աղմուկի, մարդարէական խօսքի մը կիրարկութեամբը իր անձին համար, իր քաղաքակրթներուն կը ներկայանայ իրրեւ Մեսիա (Ղուկ. Գ. 16-19, 21): Բայց աւանին մարդիկը, որոնք չէին մոռցած ատաղձագործին որդին, զարմանքով ու քիչ ետքը զայրոյթով կը պատասխանեն, երբ Փրկիչը զանոնք կը բաղդատէ Եղիայի ժամանակի խաւարացիներուն հետ և կը յանդիմանէ զանոնք իրենց անհաւատութեան համար (հ. 22, 24-30): Այն ատենէն Քրիստոս կը թողու Նազարէթը, իր առաքելական աշխատութեանց կեդրոնը փոխադրելու համար Կափառնաու, Գալիլիոյ ամենէն բազմամբոյս շրջաններէն մէկին մէջ (Ղուկ. Գ. 31, Մտթ. Գ. 13):

Շատ ուղղուած՝ այն փորձառութենէն զոր կրած էր հոս ալ, ինչպէս Հրէաստանի մէջ, ետ կ'երթայ, ու այս անտաշ և երկրաքարչ ժողովուրդը իր ետեւէն բերելու համար, ժամանակ մը Յովհաննէս Մկրտչի տեսակէտին համաձայնելով, անոր քարոզութեան գաղափարը և կերպը կ'օրդկերէ. «Ապաշխարեցէք, զի մերձեալ է արքայութիւն երկնից» (Մտթ. Գ. 17, հմտ. Գ. 2, Մրկ. Ա. 4): Սակայն, այդ ատեն ալ, Յիսուս իր միտքէն չի հեռացներ բնաւ իր գործին և մարդարէին գործին տարբերութիւնը, իր ուսուցումին հետ միաժամանակ

կատարելով հրաշքներ, իր մեսիական արժանիքը ցուցնող այս գործերը, որոնք համը բայց աղղու կոչ մըն էին խաւարցիի հաւատքին ուղղուած: Շտաթ օր մը մասնաւորապէս, կատարեց շարք մը բժշկութիւններ, որոնց տպաւորութիւնը կը թուի խորունկ եղած ըլլալ (Ղուկ. Գ. 31-44). Մրկ. Ա. 21-39. Մտթ. Ը. 14-17) ուստի իր համբաւը կը տարածուէր երկրին մինչև հեռունները (Ղուկ. Գ. 42-44. Մտթ. Ա. 39):

Բայց իր աշխատութեան դաշտը որքան լայննար, այնքան աւելի անհրաժեշտ կը դառնար որ Յիսուս իր սկզբունքներուն նուիրեալ աշխատակիցներ գտնէր իրեն: Կանխաւ արգէն, Հրէաստանի մէջ ճանչցած էր հինգ կամ վեց երիտասարդ Գալիլիացիներ, որոնք իր ճամբորդութեանց միջոցին ժամանակ մը ընկերացեր էին իրեն, թէև համատեսականներու պատմութենէն այնպէս կը հետեի որ Փրկիչն երկրորդ անգամ Գալիլիա դարձած ատենը (Յովհ. Գ. 43 եւ հետ., Մտթ. Գ. 12 եւ հետ.), Անդրէաս, Սիմոն, Յովհաննէս եւ միւսները թողած էին զինքը և իրենց նախկին զբաղումներուն դարձած: Յիսուսի հետեւէն առաջ, անոնք աշակերտները եղած էին Յովհաննէս Մկրտչի, առանց ատոր համար վերջնապէս հրաժարած ըլլալու իրենց արհեստներէն և ընտանիքներէն: Բարեպաշտ խաւարացիներ, մարդարէին քարոզութենէն խանդավառուած, ուրախութեամբ ողջունէր էին Մեսիան. բայց կը մտածէին անշուշտ նորէն զառնալ իրենց սովորական կեանքի աշխատանքներուն, իրենց հաւատքէն առանց բաժնուելու: Իսկ Տէրը ոչ մէկ կերպով չէր ընդդիմացած ատոր: Պէտք էր զգուշանալ զահալէժ արարքներէ, զորս անխորհրդած եռանդ մը կրնար ծնիլ. այս տեսակէտով, որոշ ժամանակ մը աշխարհէն հեռու մնալը օգտակար միայն կրնար ըլլալ այս նորագարծներուն համար, որոնք, այդ կերպով, ամփոփուելու և իրենց անձին տէր դառնալու առիթ մը պիտի ունենային: Եւ սակայն, երբ Տէրը այդ պատրաստութիւնը ալ կատարուած կը տեսնէ, իր մօտ կը կանչէ զանոնք, իրրեւ աշակերտ իրեն հետ կապելու համար զանոնք, այդ երիտասարդները՝ որոնց ուղղամտութիւնն ու լուրջ յատկութիւնները գնահատեր էր արգէն:

Այս տեսարանը համատեսականները ինչ ինչ տարբերութիւններով կը ներկայացընեն: Երբորդ աւետարանին է կարծես որ ամենէն աւելի պատշաճ կերպով կը ներկայորդէ զայն. անոր աւելցուցած մանրամասնութիւններն ալ, նոյնպէս, ամենէն աւելի սրտազրաւ են: Այս պատմութեամբն երբեք հասարակաց կէտն է սա խօսքը. «Եկա՛յք զինի իմ, ես արարից զձեզ որսորդս մարդկան»: Այդպիսի հրաման մը, ա՛յնքան յատկանշական, ա՛յնքան ճշգրիտ, ոչ միայն կը մատնէ իր ծագումը, այլ նաեւ կ'ենթադրէ պարագաներ, որոնց մեղի կուտայ բանային, և որոնք աւետարանական պատմութեան թեզանը կը կազմեն: Սա խօսքը՝ «Արարից զձեզ որսորդս մարդկան», կը ցուցնէ այս Գալիլիացի գործաւորներուն ուղղուած կոչին վերջնական նկարագիրը: Իրենց հին արհեստին տեղ պիտի անցնի նոր աշխատանք մը, որ սակայն անհունապէս աւելի ծանր է ու նաեւ աւելի դժուարին. քանի որ անոնք պիտի մաքառին մարդկային սրտի սաստկութեանց և նենգութեանց դէմ. իրօք ալ, անոնք այդ վայրկեանէն կը թուին լքած ըլլալ ձկնորսութեան գործը: Մինչեւ որ Յիսուսի մահը առժամաբար նորէն անոր դարձուց զիրենք (Յովհ. ԻԱ.):

Չորս աշակերտներն են. Անդրէաս, Սիմոն, Յակոբոս և Յովհաննէս, որոնք վճռապէս յարած են Տէրօջը: Հինգերորդի մը՝ Դեիի (որ է նոյն ինքն Մատթէոս) կուտմը համատեսականներն ալ կը պատմեն: Գալով միւս եօթնին, որոնք յետոյ պիտի ամբողջացնեն առաքելական խումբը, անշատ կը մնայ թէ ի՞նչպիսի պարագաներու մէջ անոնք հնազանդութիւն յայտնեցին Փրկչին: Դիտենք միայն թէ շատ անգամներ Յիսուս հրաւէր ուղղեց լաւ տրամադրութիւն ցուցնող իր ունկնդիրներուն՝ հետեւելու իրեն (Մտթ. Ը. 21, 22. Ղուկ. Թ. 57-62. Մտթ. ԺԹ. 21), և թէ իր ամբողջ գործունէութեանը միջոցին անիկա միշտ շրջապատուեցաւ հետեւողներէ, (Ղուկ. Ժ. 1), որոնցմէ շատերն ևս, ստոյգ է թէ, լքեցին զինքը ասպարէզը վերջանալէ առաջ (Յովհ. Զ. 66):

Հասկնալի է թէ Գալիլիայի մարգարէին այս գործունէութիւնը զրգուց իր հակառակորդները: Հրէաստանէն զայն վը-

տարող կուսակցութեան պատուիրակները եկան լրտեսել զայն մինչև հիւսիսի գաւառին մէջ (Ղուկ. Ե. 17), իր քայլերուն կառչելով՝ իր անունը աղարտելու համար (Ղուկ. Ե. 21, 30): Իրր թէ շարաթը պղծած ամբաստանելով զայն, փոքրիկները, յուսահատած, համաձայնեցան նոյն խաչ հերովդիանոսներուն հետ, զայն սպանելու համար (Մրկ. Գ. 6. Ղուկ. Զ. 11). Յիսուս, ինքն ալ, այս յարաճուն թշնամութեան կը պատասխանէ՝ իր աշակերտներուն խումբը կազմակերպելով: Կը ստեղծէ իր սպայաւորայր, ըստ Աստուծոյ խրայելի պետերը, զորս այնուհետեւ ապստամբ Հրէութեան դէմ պիտի հանէ: Ուրիշ բաւերով, զինքը շրջապատողներուն յարածուփ զանգուածէն անիկա ընտրեց տաններկուք՝ զորս առաջնալի կարգին բարձրացուց. յետոյ, անոնց ներկայութեանը, եւ կարծես ցոյց տալու համար հին աստուածապետութեան տեղ նոր մը դրուած ըլլալը, բազմութեան առջև կ'արտասանէ Լերան քարոզը, զոր շատ իրաւամբ կոչած են Երկնային Թաւառութեան հրովարտակը:

Այս երկու դէպքերը, այսինքն երկուտասանին ընտրութիւնը և Տիրօջը ծրագիր ճառը, անձուկ յարաբերութեան մը մէջ են Ղուկասու պատմութեան հետ, ուր անոնք ունին այնպիսի տեղ մը՝ որ բոլորովին ի նպաստ է այս աւետարանին պատմական ճշդութեանը: Յետոյ կուգան շարք մը հրաշքներ, որոնց թիւին և կարգին մասին միշտ համաձայն չեն համատեսականները. ու կարելի է որոշել նաեւ թէ երեքէն որո՞ւն պէտք պիտի ըլլայ նախապատուութիւն տալ: Յամենայն դէպս, զօրութեան այս գործերը լսելէն վերջ է որ Յովհ. Մկրտիչ իր աշակերտներէն երկուքը Փրկչին կը զրկէ հարցում մը ներկայացնելու համար անոր (Ղուկ. Է. 18-23, Մտթ. ԺԱ. 2-6): Դպիրներն ու փարիսեցիներն ալ, նոյնպէս, կը սաստկացնեն իրենց բռնութիւնները, ու մէկէ աւելի անգամներ կ'ամբաստանեն զՅիսուս թէ դեւերու իշխանին միջոցաւ է որ կը հանէ դեւերը (Մտթ. Թ. 34, Ժ. 25, ԺԲ. 24), թունալից խօսք՝ որ իրենց վրայ կը քաշէ սուրբ Հոգիին դէմ հայհոյանքի, այսինքն միակ աններկի մեղքին շանթահարիչ պաասխանը (Մտթ. ԺԲ. 31-32, Մրկ. Գ. 28-29):

Յարաճուն այս հակամարտութեան մէջ ինչ կ'ըլլան ամբողջին տրամադրութիւնները: Բազմութիւնները ըստ երեւոյթին համակիր են Փրկչին, զոր անդադար կը շրջապատեն բժշկութեան ցանկացող հիւանդներու և այդ հրաշքներու տեսքէն գիւթուած մարդոց հոծ խումբեր (Ղուկ. Դ. 42, Ե. 15, Զ. 17-19, Է. 1, Ը. 4): Յիսուս, սակայն, վստահ չէր այս ամբողջ ժողովուրդին յարումին վրայ. վասնզի գիտէր թէ այդ խանդավառութիւնը, որ թիւրիմացութիւններէ և աղիտութիւնէ կ'առնուր իր սնունդը, իր մէջ կը ծածկէր յանցապարտ անհոգութեան, երկրաւոր փառասիրութեան և անհաւատութեան ներքին վիճակներ: Ասոր համար է որ այս վայրկեանէն անիկա կը սկսի առականորով խօսիլ, որպէսզի կարենայ զտում մը ընել իր բազմաթիւ աշակերտներուն մէջէն (Մտթ. ԺԳ. 10-17, Մրկ. Դ. 10-12, Ղուկ. Ը. 10): Բայց այս զգուշութիւնները չեն կրնար առաջքը առնուլ ժողովուրդին խանդավառութեան մշտական աճումին, մինչև որ կը հասնի հացերու բազմացման հրաշքը, որ կը ճշտէ տաղնապլին աստիճանը: Գալիլիոյ առաքելութեան ամենէն ներոյժ գործունէութեան մէջ ենք հոս: Զորս ամիսներու ժամանակամիջոց մը կ'անոց այս աշխատութիւնը ընդհատուած է արագ ճամբորդութեամբ մը միայն ղէպի չրէպտան, Պուրիմի տօնը կատարելու համար հոն, մարտ ամսուան մէջ (Յովհ. Ե.):

Կը հարցուի թէ ինչու Յիսուս այդքան քիչ կարեւորութիւն ունեցող տօնի մը համար երուսաղէմ ելաւ: Թերեւս, գիտնալով չրէից և անոնց պետերուն չարաստութիւնը իր մասին (Յովհ. Բ. 18-25, Դ. 1-3), կ'ուզէր ինքն իսկ ստուգել միտքերու վիճակը՝ վերաբերմամբ յառաջիկայ Զատիկի տօնին: Եւ սակայն հրաշք մը զոր Աստուած իր ճամբուն վրայ կը զնէ և զոր ինքը ստիպուած կը զգայ ինքզինքը կատարելու, կը պայթեցնէ իր թշնամիներուն չատոնց զսպուած կատաղութիւնը (Յովհ. Ե. 1-18). հայհոյութեան, չարաթիւրբանաբարութեան ամբաստանութիւններ կ'ընեն իր մասին. իր կեանքին դէմ ոճրագործութեան անգամ խօսքեր կը լսուին (հ. 16, 18): Այս անգամ Սինիգրիոնը մահուան պատիժ չ'արտասանեւ անոր դէմ.

աւելի հոգը, Ղազարու յարութենէն վերջ է որ պիտի ընէ անիկա այդ բանը: Հեղինակը չ'ըսեր նոյն իսկ որ իրական միջոցներու դիմած՝ զոր օրինակ Փրկիչը քարկոծել սկսած ըլլան: Ամբողջ ըստածն այն է թէ Հրեաները «խնդրէին սպանանել զՅիսուս». այսինքն թէ կը վիճարանէին, կը դաւադրէին, անոր անձէն ինքզինքնին ազատելու լաւագոյն միջոցը գտնել կ'աշխատէին, առանց սակայն տակաւին անոր վրայ ձեռք երկնցնել կարենալու:

Ինչ վերապահում ալ որ սակայն զնել ուղուի, կոխը պէտք եղած կերպով յայտարարուած է: Այդպիսի աւատարմէ մը հոգը, Յիսուս ա'լ պիտի չկարենար խորհիլ երուսաղէմ մնալ Զատիկի տօնին համար. ուստի կը դառնայ Գալիլիա, ուր Յովհաննու Աւետարանը համատեսականներուն կը տանի զմեզ հացերու բազմացման հրաշքովը: Անիմաստօրէն չէ որ չորս Աւետարանները կը համաձայնին աւանդելու համար այս իրողութիւնը, որ Տիրոջ Գալիլիոյ մէջ ունեցած գործունէութեան բարձրագոյն կէտն է: Ամբողջ, խանդավառուած՝ ի տես այս հրաշալի եղելութեան, կ'ուզէ յափշտակել և թաղաւոր ընել զՅիսուս (Յովհ. Զ. 15). բայց անիկա կը հանդարտեցնէ այս վատաւորող ոգևորութիւնը, իր վարդապետութեան խորհրդաւոր խորութիւնները պարզելով Հրեաներուն: Այդ ատենէն կը պատռի քօղը: Քրիստոս ի լոյս հանած է «սակաւաթիւ ընտրեալները» չեղող բազմութեան մարմնաւոր մտածումները: Բոլոր այս կարծեցեալ աշակերտները, զիմակաղուրկ եղած և վհատած, մի առ մի կը հեռանան. վարդապետին չուրջը ամայութիւն յառաջ կուգայ (Զ. 60, 66): Յիսուս ատոր համար չի հրաժարիր իր առաքելական գործունէութենէն. միայն ալ կը զգուշանայ Գալիլիոյ բազմաբնակ կեդրոններէն. ու կը հանդերձօնին երկու հեռաւոր ճամբորդութիւններ՝ ղէպի Տիրոսի և Սիդոնի երկիրը, և ղէպի հիւսիս արեւմուտք՝ Փիլիպպեան Կեսարիոյ շրջանին մէջ, որոնց յիշատակը սլահած են միայն Մատթէոս ԺԴ. 22, ԺԸ. 12, և Մարկոս Զ. 45, Ը. 26: Ըստ երեւոյթին ոչինչ չէ փոխուած Փրկչին գործութեան մէջ. կը շարունակէ վիճիլ փարիսեցիներուն դէմ, հրաշքներ գործել, հիւանդներ բժշկել,

ինչպէս անցեալին մէջ. իրականութեան մէջ, սակայն, վարէջքի շարժումն է որ սկսած է: Յովհաննէս միակ գիծի մը մէջ կը խտացնէ ներքին պատմութիւնը, այդ ժամանակամիջոցին տիրական նօթը, որուն արտաքին քանի մը իրողութիւնները միայն կը պատմեն երկու առաջին համատեսականները: Ամբոխէն լքուած տեսնելով ինքզինքը, Յիսուս կ'ուզէ որոշ վիճակի մը առաջնորդել տասներկուքը, կամ աւելի՛՝ կ'ուզէ ճշտու գիտնալ թէ անոնք ինչ գաղափար կազմած են իր անձին մասին: Ատկէց է հարցումը՝ զոր անոնց կ'ընէ Փիլիպպեան կեսօրիոյ մէջ, և որուն Պետրոս կը պատասխանէ ծանօթ յիշատակելի յայտարարութեամբ (Մտթ. ԺԶ. 13-20. Մրկ. Ը. 27, 30. Ղուկ. Թ. 18-21):

Այս տեսարանին տարողութիւնը, ստոյգ է թէ, կը թուի յոյժ վտանգուած ըլլալ յովհաննէսեան պատմութեան ինչ ինչ հատուածներով, որոնք կարծես կը հաստատեն թէ, սկիզբէն, աշակերտները անվարան կը հիանան իրենց վարդապետին մեծ սիրայութեան վրայ (Յովհ. Ա. 42, 46, 50): Բայց այդ գրուածքին առաքելական ծագումին հակասող քննադատութիւնը պիտի չկարենար օգտագործել այդ հատուածները՝ ուսանց բռնադրօսելու անոնց իմաստը: Աւետարանական պատմութեան վարկպարագի ընթերցողն իսկ պիտի կարենար երևակայել թէ հաւատքի այդ առաջին պայթումէն ետքը ա'լ կատարելիք յառաջդիմութիւն չունեցան. մինչդեռ, իրականութեան մէջ, նոր բացուած այդ ասպարէզին մէջ, ամէն բան նոր պիտի ձևօք բերուէր, Անդրէասի և Փիլիպպոսի յայտարարութիւնները (հ. 42, 46) արձագանգ կրնան եղած ըլլալ այն խօսքերուն՝ որոնց Յովհաննէսի մօտ ըսուելը լսած էին. գալով Նաթանայէի ողագակին, (հ. 50) արտայայտութիւնն է անիկա խանդի յանկարծական խոյանքի մը զոր պատճառած էր Փրկչին հրաշալի գիտելութեան գիւտը:

Այդ ժամէն, սակայն, Յիսուսի նոր հետեողներուն համար կը սկսէր ցաւագին հրահանգութիւն մը: Այդ երկտասարդ Գալիլիացիները, ինչպէս Հրեաներն ընդհանրապէս, յայտնի է թէ տակաւին Մեսիային և իր զործին մասին յոյժ անճիշտ գաղափար մը միայն ունէին: Անոնք ա-

մէն բանէ առաջ աշխարհիկ մեծութեան երազներ է որ կը փայփայէին, և, հակառակ իրենց տրամադրութիւններուն լրջութեանը, այնքա՛ն է այս երկրաւոր խեղալին կախարդանքը, որ անոնք իրենց վարդապետին զործունէութեան վերջին պահուն ալ տակաւին չէին կրցած բոլորովին թօթափել անոր ազդեցութիւնը (Ղուկ. ԺԹ. 11. Մտթ. Ի. 21. Գործք Ա. 6): Երեւակայեցէք ուրեմն այն փորձութիւնները, զորս պարտաւորուեցան անոնք կրել մինչ զարմացկոտ նայուածքով կը հետևէին Փրկչին զործունէութեանը, որ ամէն օր անգթօրէն ի դերեւ կը հանէր անոնց արտաքին եւ մակերեսային գաղափարները: Առաջին հանդիպումէն յայտարարած իրենց հաւատքը ամուր պահելու համար՝ պէտք կար ներոյժ հրաժարումի աշխատանքի մը: Անոնք կրնային միշտ իրենք իրենց խնդիր ընել թէ այդ Յիսուսը, որուն հաւատացած էին, արժանի՞ էր Մեսիա անունին. թէ իրենք հրաշալի պատրանքի մը խաղալիկները չէին արդեօք: Յովհաննէս Մկրտիչ, իր բովանդակ դիւցազնութեամբը, սխալեցաւ այդ մասին. բանտին մենութեանը մէջ, Գրիստոսի մասին իր վստահութիւնը կարծես սարսեցու խախտու չէնքի մը պէս (Մտթ. ԺԱ. 31). տասներկուքին սէրն ալ կրնար մթազնիլ այդ ահաւոր փորձութեանց ընթացքին: Ատկէց է Պետրոսի դաւանութեան վերին աստիճանի ծանրակշիռ հանգամանքը, և խնդալից զեղումը՝ որով Տէրը կ'ընդունի հաւատքի այդ արարքը: Յիսուս գիտէ հիմակ որ եթէ ուրիշները կը լքեն զինքը, ինք կրնայ սակայն վստահիլ գոնէ իր մտերիմներուն վրայ. բան մը՝ որուն այնքան սուրբ անհամբերութեամբ կը սպասէր Փրկիչը, և որ, մինչև այդ օրը, ամենազեղեցիկ պտուղն էր իր առաքելութեան:

Բայց ի՞նչ յարաբերութեան մէջ պէտք է զննել այս իրողութիւնը այն իրողութեան հետ, զոր այս առթիւ կը պատմէ չորրորդ Աւետարանը (Զ. 67-70): Հոս ալ, ինչպէս Փիլիպպեան կեսօրիոյ մէջ, Պետրոս է որ խօսք կ'առնու, ու երկու պարագտներուն մէջ ալ կը յայտարարէ իր վարդապետին մեսիայութիւնը, վասնորի եթէ յովհաննէսեան հատուածին ձեւը քիչ մը տարբեր է կարծես, բայց խորքը բոլորովին նոյն է:

Այսուհանդերձ կարելի է նույնացնել երկու խօսակցութիւնները. երկու վաւերագրերուն հարեանցի բաղտատութիւն մը պիտի երևան բերէ անոնց տարբերութիւնը: Փիլիպպեան կեսարիոյ մէջ կը հարցնէ իր աշակերտներուն թէ ժողովուրդին մէջ ի՞նչ կը խօսուի իր մասին. Յովհաննու աւետարանին համեմատ, կը հարցնէ անոնց թէ միւսներուն պէս իրենք ալ արդեօք երթալ կ'ուզեն: Փիլիպպեան կեսարիոյ մէջ, Տէրը իրեններուն հաւատքին կը պատասխանէ գոհաբանական զգացումներով. յովհաննէսեան պատմութեան զժամ տեսարանին մէջ, Բրիստոս տխուր ակնարկ մը կը նետէ անհաւատարիմ աշակերտին վրայ, որ օր մը զինքը պիտի մատնէ:

Դանի որ պէտք է երկու իրողութիւնները շփոթել իրարու հետ, համատեսականներուն պատմածն է որ թուականի առաջնութիւն ունի. Փրկչին զուարթ զարմանքը անհասկնալի պիտի մնար, եթէ Փիլիպպեան կեսարիոյ դառնութիւնը յառաջագոյն վկայութեան մը կրկնումը միայն եղած ըլլար: Միայն թէ, այս վայրկեանէն, Յիսուսի առաքելութեան մասին համարումը օրէ օր կը սկսի տկարանալ ժողովուրդին սրտին մէջ: Բիշ մը աւելի ուշ է ուրեմն որ, տեսնելով այս ցաւալի լքումը, Բրիստոս նորէն կը հարցնէ առաքեալներուն, որուն վրայ Պետրոս աւելի շեշտուած կերպով կը կրկնէ իր առաջին յայտարարութեան պարունակութիւնը: Աշակերտներուն հոգին լեցուած էր. այդ յիշատակելի օրերուն բոլոր խօսակցութիւնները անշուշտ կը դառնային այն նիւթին շուրջը որ տրոփել կուտար բոլոր սիրտերուն: Բայց եթէ Յիսուս ուրախութիւնը ունի հաստատելու իր մտերիմ շրջանակին հաւատարմութիւնը, միւս կողմէ տխրութեամբ է միայն որ կը հաստատէ թէ տարակոյսին վարակումը թափանցած է իր ընտրեալ ընկերներու շրջանակէն ներս. «Ո՞չ ես զձեզ զերկոսասանոց ընտրեցի, և մին ի ձէնջ սատանայ է» (Ձ. 70): Վերջապէս կատարուած է գտումը. տազնապին ելքը նոյն ատեն վախճանն է Տէրօջը Գալիլիական գործունէութեան յառաջագուական շարժումին:

Ժ. Պ.

ՍՈՒՐԲ ԳԻՐՔ

Սուրբ Գիրք. այս անունը կ'արթնցնէ յիշատակը ամենէն սուրբ յոյգերուն որոնցմով բարախած ըլլայ երբեք մարդկային սիրտը. անկիա խորհիլ կուտայ բոլոր այն բարձր յոյսերուն վրայ, որոնք երկրաւոր գոյութիւնը վեր կը բարձրացնեն տառապանքի եւ մահուան օրէնքի ենթարկումէն, և կը կապեն զայն իրաց կատարեալ կարգի մը, որ առարկան է մեր լուսագոյն տենչանքներուն: Կարելի է ըսել թէ այս գիրքը բոլոր գիրքերուն մէջ այն է ինչ որ եղած է Մարդուն Որդին մարդոց մէջ: Ահա ա՛յս է որ կ'արտայայտէ Ս. Գիրք անունը (Bible կամ le Livre. բառ մը, որ հաւանաբար յունարէն յոգնակի մըն է — βιβλία — և զոր միջնոգարեան լատիներէնը եզակի իգականի մը փոխեց), անշուշտ գիրքերու այս հատքոյթը ներկայացնելու համար իրբեւ գերազանց գիրք մը, ամէն մարդու համար անհրաժեշտ եղած միջոցը՝ իրականացնելու համար իր աստուածային կոչումը:

Տիրապէս խօսելով, Սուրբ Գիրքը միակ գիրք մը է. ամբողջութիւն մըն է անիկա, որ կը բովանդակէ եօթանասուն և չորս զրուումներ, որոնք խմբագրուած են նախաքրիստոսեան տասնեակնոց դարերու և քրիստոնէական թուականի առաջին դարու ընթացքին, եւ, եթէ ներկի է գործածել հոս այս թիւը, յիսունէ աւելի հեղինակներէ, որոնք, բացի Ղուկաս աւետարանիչէն, ամէնքն ալ հրէական ծագում են ունեցած: Քառասունեւեօթը, և որոնք կը կազմեն առաջին հաւաքումը, որ Հին Կտակարան կը կոչուի, գրեթէ ամբողջովին գրուած են երբայրէն լեզուով. քսանեւեօթը, որոնք երկրորդ հաւաքումը՝ Նոր Կտակարանը՝ կը կազմեն, գրուած են յունարէն լեզուով, որ Մեծն Աղեքսանդրի աշխարհակալութենէն ի վեր, կերպով մը տիեզերական լեզու էր դարձած: Այն կապը, որ այս եօթանասուն և չորս զրուումները մէկ ամբողջութեան մէջ կը միացնէ, հասարակաց խորհուրդն է Աստուծոյ Թաղաւորութեան՝ որ օր մը պիտի հաստատուի մարդկութեան ծոցին մէջ: